

یک سال اشتباه محاسباتی

محمد حسین لطف‌الهی

یکسال پس از حمله نظامی روسیه به اوکراین روز به روز روشن‌تر می‌شود که این جنگ هیچ برنده‌ای نخواهد داشت؛ غرب خود را در شرایطی گرفتار می‌بیند که چاره‌ای جز تداوم حمایت‌های اقتصادی و نظامی از اوکراین ندارد و روسیه، ناکام در دستیابی به اهداف اولیه نه می‌تواند امیدی به یک پیروزی قاطع و تعیین‌کننده در کوتاه‌مدت داشته باشد و نه مایل است بدون دستیابی به این پیروزی به جنگ پایان دهد.

24 فوریه 2022 زمانی که نزدیک به 200 هزار سرباز روس به دستور ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه حمله نظامی به اوکراین را آغاز کردند، حتی خوشبین‌ترین طرفداران غرب هم تصور نمی‌کردند که جنگ بدون هیچ چشماندازی از پایان، یکسال به درازا بکشد و اوکراین تا این اندازه مقاومت کند.

اشتباهات محاسباتی روسیه محدود به همین نمی‌شود و بسیاری از کارشناسان معتقدند مجموعه‌ای از همین اشتباهات باعث شد ولادیمیر پوتین و سایر مقام‌های ارشد کرملین گام در مسیر جنگی بگذارند که هزاران جوان روس را به کام مرگ کشید و براساس ارزیابی بانک مرکزی روسیه اقتصاد این کشور را برای سال‌ها از رشد قابل توجه باز می‌دارد.

کی‌یف سقوط می‌کند: ارزیابی اولیه روسیه این بود که ولودیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین خیلی زود این کشور را ترک می‌کند و کی‌یف در فاصله کوتاهی پس از آغاز جنگ سقوط خواهد کرد. این تنها روسیه نبود که چنین تصویری از روزهای ابتدایی جنگ داشت. صبح روز 25 فوریه شبکه خبری سی‌ان‌ان به نقل از چند نماینده کنگره که در آن زمان با مقام‌های اطلاعاتی جلسه داشتند، گزارش داد که مقام‌های ارشد اطلاعاتی ایالات متحده نگرانند کی‌یف پایتخت اوکراین ظرف یک الی 4 روز دیگر سقوط کند. ان‌پی‌آر می‌نویسد در درون دولت اوکراین هم نگاه مشابهی وجود داشت: «اولکسی آریستوویچ، مشاور وقت رئیس‌جمهور اوکراین می‌گفت تعداد مهاجمان 20 الی 25 برابر مدافعان اوکراینی است و ما امکان دفاع از کی‌یف را نداریم، او حتی به زلنسکی توصیه کرده بود که کی‌یف را تخلیه کند، اما زمانی که زلنسکی تصمیم به

ماندن گرفت آریستووویچ تصور کرد که آنها در همان ساختمان ریاست‌جمهوری خواهند مرد.»

اوکراین قدرت نظامی قابل توجهی ندارد؛ باور اولیه مقام‌های نظامی روسیه این بود که آنها با برتری عددی و برتری تسلیحاتی پیشروی سریعی درون خاک اوکراین خواهند داشت و مدافعان اوکراینی با تجهیزات باقیمانده از شوروی سابق و نیروی انسانی کمتر قادر به دفاع موثر نیستند. در واقعیت، نه تنها بسیاری از نظامیان اوکراینی بسیار شجاعانه‌تر از حد تصور روس‌ها مقاومت کردند، بلکه حمایت تسلیحاتی غرب از اوکراین بازی را تغییر داد و در پاییز 2022، اوکراین توانست مناطق گسترده‌ای از خاک خود را که روسیه موفق به تسخیر آن شده بود، آزاد کند. از سوی دیگر، دست‌کم گرفتن اوکراین باعث شده بود روس‌ها از نظر لجستیکی و تدارکاتی پیش‌بینی‌های لازم را نداشته باشند و خسارت‌های زیادی را متحمل شوند.

غرب از اوکراین حمایت نخواهد کرد؛ دولت روسیه براساس تجربه سال 2014 و الحاق شبه جزیره کریمه به خاک خود تصور می‌کرد این بار نیز اروپا و ایالات‌متحده حاضر به پرداخت هزینه‌های بسیار سنگین حمایت از اوکراین نخواهد بود. وابستگی جدی اروپا در حوزه انرژی به روسیه و همچنین تاثیری که قطع روابط با روسیه ممکن بود بر اقتصاد جهانی بگذارد از جمله عواملی بود که باعث می‌شد مسکو تصور کند با سخت‌تر شدن شرایط اقتصادی و نیاز اروپا به گاز روسیه در فصل سرما شکاف‌هایی جدی در درون جبهه غرب ایجاد می‌شود و این شکاف‌ها به غرب اجازه اقدام متحد را نمی‌دهد. در این میان روسیه انتظار فشارهای اقتصادی از سوی غرب را داشت و برای همین منظور ذخایر ارزی خود را به حد قابل قبولی رسانده بود و سیاست‌های اقتصادی مناسبی اتخاذ کرد، اما انتظار حمایت‌های نظامی جدی را نداشت و غافلگیر شد.

ناتو تضعیف شده است؛ سیاستمداران روس گمان می‌کردند پس از 4 سال ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ، سیاست «اول آمریکا» باعث شده تا ائتلاف ناتو از همیشه ضعیف‌تر شود و اختلافات اساسی میان اعضای ناتو بر سر برخی مسائل در دوره‌ای کوتاه قابل حل نیست. زمان نشان داد این تصور اشتباه است و ناتو با حمایت‌ها از اوکراین تاثیر مهمی بر سرنوشت جنگ داشت.

روسیه از برخی اشتباهات خود درس گرفت. دارا ماسیکات، تحلیلگر اندیشکده رند در این باره می‌گویند: «آنها از نظر تاکتیکی برخی اشتباهات جدی خود را اصلاح کردند. این اصلاحات شامل، اصلاح روش‌های جنگ الکترونیک، تغییر روش استفاده از پهپاد و دور کردن پدافند هوایی خود از تیررس هیمارس‌های امریکایی بود.» جدی‌ترین اصلاحات اما در حوزه مدیریت جنگ و سیاستگذاری جنگ اتفاق افتاد. روس‌ها به جای

تعیین اهداف دست‌نیافتنی تصمیم گرفتند که به عملیات در شمال پایان دهند و دست‌کم فعلا از تصرف کیف منصرف شوند. آنها همچنین عملیات در خارکیف را محدود کردند، از شهر خرسون در جنوب عقب نشستند و تلاش کردند تا به‌طور کامل بر منطقه دونباس مسلط شوند. در حال حاضر آنها با سرعت بسیار کم در این منطقه پیشروی می‌کنند و هدف کوتاه‌مدت‌شان تسخیر شهر استراتژیک باخموت است.

فیونا هیل، مدیر ارشد امور اروپا و روسیه در شورای امنیت ملی ایالات متحده معتقد است نگاهی تاریخی که در روسها - نه فقط پوتین- وجود دارد هم در بروز این جنگ موثر بود. رهبران روسیه تلاش کردند این مناقشه را به عنوان «سومین جنگ میهن‌پرستانه» توجیه کنند. در روسیه از حمله ناپلئون به عنوان جنگ میهن‌پرستانه اول و از حمله آلمان نازی به عنوان جنگ میهن‌پرستانه دوم نام برده می‌شود. به گفته او، پوتین می‌خواهد غرب منطقه شرق اروپا را به عنوان حوزه نفوذ روسیه به رسمیت بشناسد و این حق را برای روسیه قائل شود که در این منطقه اعمال نفوذ کند؛ این حالا تفکر بسیاری از مردم در روسیه است.

نتیجه جنگ برای اوکراین هم چیزی شبیه به فاجعه بود. براساس گزارش‌های متعدد سازمان ملل متحد:

تا پایان سال 2022 دست‌کم 18 هزار غیرنظامی اوکراینی در این جنگ کشته شده‌اند. بیش از 40 درصد از خانه‌ها در این کشور دچار آسیب شده و عملا 50 درصد از زیرساخت‌های انرژی در اوکراین از بین رفته یا آسیب اساسی دیده‌اند.

نزدیک به 16 میلیون نفر از جمعیت اوکراین مجبور به ترک خانه خود شده‌اند و بیشتر از 18 میلیون نفر (معادل 40 درصد از جمعیت این کشور) نیاز به کمک‌های بشردوستانه دارند.

براساس تخمین بانک جهانی، اقتصاد اوکراین در سال 2022 افتی 35 درصدی را تجربه کرد و در حال حاضر حدود 60 درصد از اوکراینی‌ها درآمدی کمتر از خط فقر دارند. از سوی دیگر بسیاری از صنایع و کارخانه‌ها در اوکراین از دور تولید خارج شده‌اند.

آسیب‌های قابل توجه جنگ باعث آلودگی شدید هوا و حتی آلودگی منابع آب شده و اکوسیستم و محیط‌زیست اوکراین به‌طور جدی تحت تاثیر قرار گرفته است.

برخی کارشناسان از جمله جان میرشایمر بر این باور هستند که اگر اشتباه محاسباتی غرب در ارزیابی واکنش احتمالی روسیه به توسعه ناتو به شرق و تلاش سیاستمداران اوکراینی برای عضویت در اتحادیه اروپا و ناتو نبود، این جنگ پدید نمی‌آمد.

□□□□□□ 1401 □□□□ 4 □□□□□□ □□□□□□ :□□□□